

NIC KLECKER

Fák

Mindenki ismerte a fákat. Az öreg bükkfasort, amelyről májusban cserebogarak, ősszel ragacsos termés potyogott. Három fehér mézruhába öltöztetett almafa egy elvadult gyümölcsös sarkában: júniusban a lomb közt itt-ott egy darázsraj. És a százéves cseresznyefa, melynek sok elhalt ága közül kinyúló egyetlen élő ága fekete gyümölcstől roskadozott nyaranta. Vakmerő fiú kúszott rajta a magasban, a hosszú létra utolsó fokáról elrugaszkodva ölelte az ágat, és egy kampó segítségével hajlítgatta maga felé a kisebbeket: a szikrázó cseresznyével teli vödörök kötélén ereszkedtek alá.

A fákat és az embereket egyazon fény és forróság bugyolálta körül, tiszteletben és ámulatban adakoztak és fogadták el egymás adományát.

Zajok

Hajdan a falu maga volt a csend. A csend birodalma. Az alkonyat a mezőn már-már rémítő némaságban nyújtózott a láthatárig.

Voltak persze zajok, főként emberi és állati hangok. Ott volt a nevetés, a gyereksírás, a közös családi imádság, a szárnyasok dala a baromfiudvaron vagy a fán, a kutyák izgatott ugatása, a fejesre váró vagy heves vágy gyötörte tehének, bikák bögése. Ott a misére vagy gyászszertartásra szólító harangszó. Ott a tűz ropogása, az eső dobolása a háztetőn, az üllözengés, a ministránssok csengő válaszlai a pap monoton latinjára, a romos várfal tövében táborozó cserkészek kürtjelei.

Minden hang és hangzat az átható csendet törte meg csupán, a csendet, mely szakrális vagy gyászos jelleget öltött a telente ünnepélyesen és tisztán beálló éjben.

A valódi zaj első tapasztalatát a németek hozták el drasztikusan a völgybe. Robbanás. Kattogás. Ju-52-esek moraja a tetők felett. Oldalkocsis motorkerékpárok fékcsikorgása a porban. Tankok lánctalpainak fülsiketítő zörömbölése. Katonák, akik egyre üvöltöznek, Denn wir fahren gegen England.⁴ Kis fémtáblán Churchill-portré, nyakában kötéllel. Katonák beszéde, szitkozódása!

Azóta nem szűnnek a zajok. Nem találunk vissza a csendhez. A kukoricaföldeken ott a traktor, az autók, a rádió, miniszteri beszédek a szántás széle-hosszán. Ott a tévé. Meg az összes elektromos szerkentyű.

Mostanában a csend hasztalan csusszan be a két zaj közötti részbe. Hasztalan, hisz a fülnek már nincs ideje pihenni. A csendnek nem sok esélye van, hogy figyelmet vívjon ki magának. Meg már nem is nagyon tudja megkedveltetni magát. Manapság a csend a zaj sajnálatos hiánya.

A töprengés bölcsessége pedig összezsugorodott a parasztek fejében.

A derű lassan növvő virágának táptalaja ugyanis a csend.

Gyönyörűség

Vajon tudatában vannak-e ma a falusiak, miféle múltról tanúskodik a romos várfal megingathatatlanul?

Ez a múlt ott él bennük a testüket munkára alkalmassá tévő ösztön, egyfajta fáradsággal dacoló, a pihenést csak végkimerülés határára engedélyező dühödt konokság formájában. Annak idején némelyek szinte megszállottan ráhangolódtak a köznapok ritmusára, eladdig, hogy csak a kilátásban lévő feladathoz szükséges mennyiséget ettek, nem aludtak többet, mint amennyire a jóleső kimerültség letaglózta őket, hiszen a munka is gyönyörűséget szerzett nekik.

Ünnepnapokon, vasárnap határozottan boldogtalanul festettek, ódöngtek a ház körül, ténferegtek az istállóban, a csűrben, útjukban megigazítottak ezt-azt, elvégezték a nem túl sok erőbefektetést igénylő aprómunkákat, melyek még nem estek a nap megszentelésével járó tilalom alá.

E tennivalók közös nevezője a szag volt. A tehénistállóban trágyalé bűzlik. A disznóólban szúrós ammóniák csapja meg orrunkat. A lóállásban langyos lócitromszag. Aki végighalad a fal mentén, melyen a párnázott bélésbe ivódott verejtéktől, megszáradt tajtéktól foltos háмок, lószerszámok sorakoznak, majd belép e sajátos kis világba, ha kívülálló, először visszahököl, ám ha ismerősként jár erre, a paraszt arcáról leolvashatja a pusztta élettani egyensúly kiváltotta gyönyörűséget.

Fogat

Hogyan érthetnénk meg leginkább a völgybeliek vérmérsékletét? A lényeg a táj földrajzában, egyedi elrendezésében rejlik. A kaptatás és az aláereszkedés itt mindennapos dolog. Ki aludni akar vagy enni, jószágot gondozni, templomba, kocsmába menni, az mindig völgybe tér. Elsősorban viszont a mezők szolongatják,

4 Mert Anglia ellen vonulunk!

kötik le, kötik röghöz a képzeletet. Odafönt kell hát szorgoskodni, trágyát teríteni, vetni, gyomlálni, kapálni, aratni. Meredek utak visznek felfelé. A lovak nagyon kifáradnak. Ugyanígy az ökrök és a tehének is, melyek fejüket előreszegve gyűrik le a konok emelkedőt, szarvuk két oldalán nyikorog a bőrszíjazatú fájárom. Szüntelen csapkod felettük az ostor, igaz, bőrüket alig éri, akkor is inkább simogatja, mintsem sebezne. Csak hát a paraszt keze megszokta a szertartást.

A paraszti helyváltoztatás ritmusát a fogat adta. Lomha tempóját átvette az emberek lépte, beszéde is. Az állatokéval egylendületű munka rutinja, az azok nógatására, megállítására, jobbra-balra térítésére szolgáló szótagok-jelzések, ez a nyelvi takarékoság szabta meg az élet menetét. Beállt a hallgatás.

Sarló

A parasztok a második világháború után még jó néhány évig kézzel aratják a rozst vagy a hajdinát a meredek dombháton.

Mára, mikor a bőrgyárosoknak már nincs szükségük tölgykéregre a csersav előállításához, a lejtők kinézete megváltozott. Komor fenyvesek váltották fel a tölgyeseket, melyek egykor szerelmes odaadással szolgálták ki az évszakok szeszélyeit, legfőként télen, mikor az ágak és törzsek csak úgy kéklettek a fehér hó hátterén, no meg nyáron, mikor a részegítő illatú friss nedvek fel-

buzogtak, a rügyek felpattantak, a fodros, habos lombzat kibomlott.

A háta meggörnyedtek, akár a sarló íve. A szem növényszálakat keresett a bozótban. A kéz bőrét tüskék ejtette sebek rovátkolták. Az ember hátába minden fel-egyeneseledéskor fájdalom nyilallt.

Számolgatás

Minden házban állandó számolgatás folyt. Ehhez akkor még nem volt szokás – nem is volt szükséges – papírt, füzetet használni. Fejben zajlott a nagy számítás. Az emlékezet rögzített mindent: hány tehén, borjú, disznó van az istállóban, hány tyúk a baromfiudvaron, hány hektár művelés alatt, mennyi legelő, mennyi erdő. Tudták, melyik terménynek mi a hozama. Megsaccolták, melyik föld hány véka krumplit ad majd. Ha egy nyúl megfialt, rögtön megolvasták a kicsiket. Mihelyt a koca megellett, malacait rögtön számba vették, s ha az alom népesre sikeredett, azonnal elkezdtek házalni a malacokkal a szomszédságban.

Az efféle számításokat aztán összevetették, mondhatni versengtek egymással. Egyes házakban pénz lapított, és alig várta a napot, hogy kigyóként felágaskodhasson, amint ez vagy amaz a lánc föld árverésre kerül. Mindenki tudta, hol szunnyad az efféle hulló.

Lackfi János fordításai

